

มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551¹

ธัญวรรณ ภูหินกอง²

จากการศึกษาเกี่ยวกับความเป็นมา วิวัฒนาการ ทฤษฎี ความหมาย และหลักพื้นฐานที่เกี่ยวกับกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคของประเทศไทยในอดีตมาตรการการเยียวยาผู้บริโภคอยู่ภายใต้บทบัญญัติ ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งบัญญัติขึ้นในกรณีที่เกิดข้อพิพาทเกิดขึ้นระหว่างคู่กรณีที่มีสถานะเท่าเทียมกัน โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างของคู่พิพาทไม่ว่าจะในด้านเศรษฐกิจในปัจจุบันการเจริญเติบโตของธุรกิจที่ให้บริการแก่ผู้บริโภคในด้านต่างๆ ได้ขยายตัวไปอย่างรวดเร็วการคุ้มครองผู้บริโภคเป็นเรื่องสำคัญที่ได้รับความสนใจทั่วโลก เนื่องจากผู้บริโภคมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคม ในประเทศไทยเกิดปัญหาการในเรื่องของละเมิดสิทธิผู้บริโภคเกิดขึ้นอย่างแพร่หลาย ดังนั้น จึงมีความเสี่ยงที่ผู้บริโภคจะได้รับความเสียหายจากการซื้อขายสินค้าและการรับบริการได้ง่าย อีกทั้งในยุคที่การทำธุรกรรมทางเศรษฐกิจเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ผู้บริโภคต้องเผชิญกับความเสียหายจากหลายปัจจัย โดยเฉพาะเรื่องของการเสี่ยงที่จะถูกฉ้อโกงจากผู้ประกอบการมากขึ้นเรื่อย ๆ หนึ่งในรูปแบบการฉ้อโกงที่พบเห็นบ่อยคือการหลอกลวงขายสินค้าที่ไม่ตรงตามโฆษณา หรือหลอกลวงขายสินค้าที่ไม่ได้รับอนุญาต อีกทั้งมีกรณีที่ผู้ประกอบการโอนย้ายทรัพย์สินเพื่อหลีกเลี่ยงการชำระหนี้ให้แก่ผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหาย โดยทั่วไปเหตุการณ์จะเริ่มต้นจากผู้บริโภคทำสัญญาซื้อสินค้าหรือบริการกับผู้ประกอบการเมื่อถึงกำหนดชำระเงิน ผู้ประกอบการกลับไม่ยอมชำระหนี้ตามสัญญาที่ทำไว้ หรืออาจมีการส่งมอบสินค้าหรือบริการไม่ตรงตามที่ตกลงกันไว้ เมื่อผู้บริโภคพยายามติดตามทวงถาม ก็พบว่าผู้ประกอบการได้โอนย้ายทรัพย์สินไปยังบุคคลอื่นหรือหน่วยงานอื่นแล้ว ทำให้ผู้บริโภคไม่สามารถเรียกค่าเสียหายคืนได้

กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคของประเทศไทยมีการกำหนดระบบวิธีการพิจารณาคดีสำหรับคุ้มครองผู้บริโภคและเอื้อต่อการใช้สิทธิเรียกร้องของมากยิ่งขึ้นเพื่อให้ผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากการบริโภคสินค้าหรือบริการที่เกิดขึ้นจากการกระทำของผู้ประกอบการ ให้ได้รับการแก้ไขเยียวยาด้วยความรวดเร็ว ประหยัดและมีประสิทธิภาพอันเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคมากยิ่งขึ้นกว่าระบบวิธีพิจารณาคดีทั่วไป

¹บทความนี้เรียบเรียงจากการศึกษาอิสระ เรื่อง มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สลิลา สิริพิฑูร และคณะกรรมการสอบ คือ รองศาสตราจารย์ ดร.มัลลิกา พินิจจันทร์ และ ดร.พิรพงศ์ จงไพศาลสกุล

²นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (ส่วนกลาง) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

³ธนาคารแห่งประเทศไทย, พฤติกรรมการบริโภคยุคใหม่กับความท้าทายปรับตัวของธุรกิจ, [Online]. Available URL: <https://www.bot.or.th/th/research-and-publications/articles-and-publications/articles/article-2024jun06.html>.

ตามปกติเป็นบทบัญญัติที่ตราขึ้นเพื่อใช้บังคับคดีเกี่ยวกับผู้บริโภครวม โดยเฉพาะ เพื่อให้ผู้บริโภคได้รับการแก้ไขเยียวยาความเสียหายจากการบริโภคสินค้าหรือบริการด้วยความสะดวกรวดเร็ว ประหยัดมีประสิทธิภาพและเป็นธรรมมากกว่าวิธีพิจารณาคดีทั่วไปโดยตามปกติ⁴ แต่ผู้บริโภคส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องของกฎหมาย ตลอดจนไม่อาจเท่าทันกลโกงและความรู้เทคโนโลยีสมัยใหม่ของผู้ประกอบการ เป็นเหตุให้ผู้บริโภคถูกเอารัดเอาเปรียบเสมอ โดยเฉพาะเมื่อเกิดข้อพิพาทขึ้นกระบวนการในการเรียกร้องค่าเสียหายต้องใช้เวลาและสร้างความยุ่งยากให้แก่ผู้บริโภค ที่จะต้องพิสูจน์ข้อเท็จจริงต่างๆ ซึ่งไม่อยู่ในความรู้เห็นของตน ทั้งต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีสูง จึงทำให้ผู้บริโภคตกอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบและไม่ได้รับความเป็นธรรม ซึ่งขัดกับเจตนารมณ์ของกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคและกฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคอย่างชัดเจน

จากการศึกษาทฤษฎีทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค ซึ่งเป็นทฤษฎีที่ให้ความสมดุลในความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริโภครวมกับผู้ประกอบการ⁵ โดยให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิและผลประโยชน์ของผู้บริโภค ซึ่งการบริโภคเป็นสิทธิพื้นฐานของมนุษย์ทุกคน กฎหมายจึงต้องคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคในการได้รับสินค้าและบริการที่ปลอดภัยและเป็นธรรม กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคจึงมีบทบาทสำคัญในการปกป้องสิทธิของผู้บริโภคและสร้างความเป็นธรรม ดังนั้น ในการคุ้มครองผู้บริโภคให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย ซึ่งจากการศึกษากฎหมายพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 ยังมีปัญหากฎหมายที่ไม่ครอบคลุมในการให้คุ้มครองผู้บริโภคในหลายประเด็น ดังต่อไปนี้

ปัญหาประการแรก เป็นปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญากับผู้ประกอบการในคดีผู้บริโภค จากบทบัญญัติในตามมาตรา 3 ได้บัญญัติคำนิยามคำว่า “คดีผู้บริโภค” ไว้แต่ไม่ได้มีการกำหนดให้ผู้บริโภคสามารถดำเนินคดีอาญากับผู้ประกอบการในคดีผู้บริโภคได้ในคราวเดียวกัน ซึ่งในกรณีผู้ประกอบการกระทำความผิดทางอาญาไม่ว่าจะเป็นความผิดเกี่ยวกับอาหารและยาที่ไม่ปลอดภัย หรือมีเจตนาฉ้อโกงหรือหลอกลวงประชาชนซึ่งเป็นผู้บริโภคที่เป็นความผิดและมีการกำหนดโทษอาญาไว้ในพระราชบัญญัติเป็นการเฉพาะของความผิดนั้น ๆ ไว้อยู่แล้ว และพระราชบัญญัตินั้นต้องใช้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค ในการที่จะดำเนินคดีเพื่อเรียกร้องค่าเสียหายจากผู้บริโภค และเมื่อพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ไม่ได้บัญญัติให้พิจารณาอาญาอันเกี่ยวเนื่องกับคดีผู้บริโภคไว้แต่อย่างใด แต่ในการลงโทษผู้ประกอบการในคดีพิจารณาคดีผู้บริโภค นั้น มีเพียงกำหนดให้ศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษเป็นการเพิ่มเติมให้แก่ผู้บริโภคเท่านั้น ในการกระทำที่เป็นความผิดอาญาผู้บริโภคหรือผู้แทนในการฟ้องคดีของผู้บริโภคก็ต้องนำไปฟ้องเป็นคดีแยกต่างหาก ซึ่งทำให้เสียทั้งเวลา

⁴สุทธิพงษ์ โอวาทสิทธิ์, “ปัญหาการดำเนินคดีผู้บริโภคกับข้อเท็จจริงที่ไม่เป็นไปตามความมุ่งหมายของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 (ตอนที่ 1)” บทความแผนกคดีผู้บริโภคในศาลฎีกา, [Online]. Available URL: http://supremecourt.or.th/storage/article_pdf.

⁵คาราพร ภิระวัฒน์, กฎหมายสัญญาสถานะใหม่ของสัญญาปัจจุบันและปัญหาข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2542).

และค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี อีกทั้งหากผู้บริโภคมองเองก็จะเสียเปรียบผู้ประกอบการทางคดีในการที่จะต้องนำพยานหลักฐานที่อยู่นอกเหนือความสามารถของผู้บริโภคเข้ามาเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงในศาลในทางที่จะต่อสู้คดีอีกด้วย

จากที่ได้ศึกษาและวิเคราะห์ปัญหา ผู้ศึกษาเห็นว่า มีกฎหมายและพระราชบัญญัติหลายฉบับที่บัญญัติขึ้นเพื่อคุ้มครองผู้บริโภค และมีการกำหนดโทษสำหรับความผิดอาญาเอาไว้ในแต่ละฉบับไว้แล้ว ซึ่งพระราชบัญญัติเหล่านี้ ในการดำเนินคดีกับผู้บริโภคก็ต้องใช้กฎหมายวิธีสบัญญัติ คือ กฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคในการดำเนินคดี แต่ในความผิดที่ผู้ประกอบการกระทำความผิดไม่ว่าจะเป็นการกระทำโดยเจตนาหรือประมาทจนทำให้ผู้บริโภคเสียหายบาดเจ็บ พิการ หรือเสียชีวิต ซึ่งการกระทำเหล่านี้เป็นความผิดตามกฎหมายอาญาและมีโทษอาญาตามกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค แต่กฎหมายฉบับดังกล่าวเหล่านี้ไม่สามารถนำมาใช้กับการดำเนินคดีอาญาในคดีผู้บริโภคได้ ทำให้ในส่วนการดำเนินคดีอาญาในคดีผู้บริโภคต้องกลับไปพิจารณาหลักการดำเนินคดีอาญาตามหลักวิธีพิจารณาความอาญาเหมือนกับความผิดอาญาทั่วไป เมื่อเป็นเช่นนี้ หากให้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 บัญญัติคํานายคำว่าคดีผู้บริโภคใหม่โดยให้รวมคดีอาญาระหว่างผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคตามกฎหมายอื่น กับผู้ประกอบการซึ่งพิพาทกันเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายอันเนื่องมาจากการบริโภคสินค้าหรือบริการไว้ด้วย จะเป็นประโยชน์ในการดำเนินคดีและเป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายที่ได้ตราไว้สำหรับคุ้มครองผู้บริโภคหรือประชาชนที่เสียเปรียบผู้ประกอบการ ในการต่อสู้คดีที่ต้องนำพยานหลักฐานที่อยู่นอกเหนือความสามารถของผู้บริโภคเข้ามาเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงในศาล

ดังนั้น หากบัญญัติพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 ให้ดำเนินคดีอาญาได้นั้น ก็จะเป็นการป้องกันและปราบปรามผู้ประกอบการไม่ให้ละเมิดสิทธิผู้บริโภคอีกด้วย อีกทั้ง หากสามารถลงโทษผู้ประกอบการจากการกระทำความผิดในคดีผู้บริโภคนั้นแล้ว ก็จะทำให้ผู้ประกอบการรู้สำนึกถึงความผิดในการกระทำของตน และกล้ากระทำผิดขึ้นอีก ซึ่งหากมีผู้ประกอบการรายใดถูกลงโทษแล้ว ก็จะเป็นกรณีที่เป็นตัวอย่างให้ผู้ประกอบการรายอื่น ๆ ไม่กล้ากระทำความผิดซ้ำอีก ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงเห็นควรให้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 ได้รับการปรับปรุงโดยกำหนดให้ “คดีผู้บริโภค” หมายถึง ระหว่างผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคตามกฎหมายอื่น กับผู้ประกอบการซึ่งพิพาทกันเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายอันเนื่องมาจากการบริโภคสินค้าหรือบริการ เพื่อให้ผู้ประกอบการเกิดความหวาดกลัวและไม่กล้ากระทำความผิดดังกล่าวอีกต่อไป

ปัญหาประการที่สอง เป็นปัญหาความรับผิดชอบในความชำรุดบกพร่องของสินค้าในคดีผู้บริโภค พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 ตามมาตรา 41 การกำหนดความรับผิดชอบในความชำรุดบกพร่อง แต่ในกรณีของการรับประกันสินค้าอย่างเช่นบ้าน คอนโด หรือรถยนต์ ที่ภายหลังการขายของผู้ประกอบการ ไม่มีการดำเนินการให้เป็นรูปแบบและเงื่อนไขของหนังสือรับประกันอย่างเป็นทางการ แต่จะมีกำหนดเงื่อนไขการรับประกันไว้ในแบบมาตรฐานของสัญญาซื้อขายทั่วไปที่เขียนไว้ในเรื่องของความรับผิดชอบในความชำรุดบกพร่องแบบไม่ชัดเจนเท่านั้น ดังนั้น เรื่องความรับผิดชอบในความชำรุดบกพร่องนี้จึง

ยังเป็นปัญหาสำหรับผู้บริโภคอย่างมากในการซื้อสินค้าจากผู้บริโภคแล้วที่ภายหลังจากส่งมอบหรือโอนกรรมสิทธิ์แล้ว ถ้าหากเกิดความชำรุดบกพร่องขึ้นแต่ผู้ประกอบการนั้นขาดความรับผิดชอบไม่รับผิดชอบตามสัญญาหรือรับผิดชอบแต่ไม่เพียงพอต่อความเสียหายหรือความชำรุดที่เกิดขึ้น ซึ่งจากความชำรุดบกพร่องที่เกิดขึ้นนั้นไม่มีการรับประกันไว้เป็นหนังสือโดยละเอียดแล้ว ผู้บริโภคก็จะปิดความรับผิดชอบหรือไม่รับผิดชอบใดๆเลยนอกเหนือจากที่ระบุในสัญญาซื้อขายทั่วไป ส่วนเงื่อนไขของการรับประกันจะเป็นอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับผู้ประกอบการแต่ละรายจะระบุเงื่อนไขการรับประกันนั่นเอง การแก้ไขปัญหาคความชำรุดบกพร่องภายหลังจากผู้บริโภคได้รับโอนกรรมสิทธิ์ และการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นให้ได้ตรงตามที่ต้องการหรือเพียงพอต่อความเสียหายก็จะเป็นไปได้ยากยิ่งขึ้น และหากผู้ประกอบการจะแก้ไขความชำรุดบกพร่องให้บางรายอาจจะแก้ไขในให้มาตรฐานขั้นต่ำของสัญญาเท่านั้น ซึ่งจากบทบัญญัติของกฎหมายตามมาตรา 41 จึงยังไม่เพียงพอและครอบคลุมในการที่จะผู้ประกอบการรับผิดชอบในความชำรุดบกพร่องของสินค้า และรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากความชำรุดบกพร่องของสินค้าได้อย่างเป็นธรรม

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีคุ้มครองผู้บริโภค ในการคุ้มครองผู้บริโภคที่ต้องซื้อสินค้าที่ต้องมีการจดทะเบียนรับโอนกรรมสิทธิ์ในสินค้าที่ซื้อจากผู้ประกอบการนั้น ผู้บริโภคมีสิทธิที่ได้รับการคุ้มครองจากความเป็นธรรมในการทำสัญญาผู้บริโภคมีสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาและชดเชยความเสียหายแล้ว แต่การที่ไม่มีการกำหนดให้การรับประกันในความชำรุดบกพร่องของสินค้าให้มีความชัดเจน จึงยังไม่สอดคล้องทฤษฎีคุ้มครองผู้บริโภค⁶

เมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายประเทศสหรัฐอเมริกาแล้ว มีกฎหมาย Lemon Law ที่ใช้สำหรับการซื้อขายรถยนต์และมีการออกหนังสือรับประกันรถยนต์มือหนึ่งที่ซื้อจากผู้ประกอบการ อีกทั้งบางรัฐในอเมริกานำกฎหมายฉบับนี้มาปรับใช้กับสินค้าอื่นๆ บางประเภทที่ต้องการการรับประกันสินค้าอีกด้วย⁷

ดังนั้น หากจะป้องกันป้องปิดความรับผิดชอบของผู้ประกอบการในแง่ของนิติบัญญัติแล้ว ก็น่าจะใช้ด้วยวิธีการบังคับให้ออกหนังสือรับประกันสินค้าโดยเงื่อนไขกำหนดไว้เป็นมาตรฐานมาใช้บังคับกับผู้ประกอบการได้ เหมือนกับกฎหมายของประเทศ สหรัฐอเมริกา ที่มีการรับประกันความชำรุดบกพร่องไว้เป็นหนังสือรับประกันสินค้าแยกจากสัญญาซื้อขาย เพื่อภายหลังจากเกิดความเสียหายขึ้นก็สามารถบังคับได้จากหนังสือรับประกัน โดยการคุ้มครองผู้บริโภคในความชำรุดบกพร่องของไทยจึงควรระบุไว้อย่างชัดเจน

ปัญหาประการที่สาม เป็นปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินคดีกับหุ้นส่วน ผู้ถือหุ้นหรือบุคคลที่มีอำนาจควบคุมการดำเนินงานของนิติบุคคล หรือผู้รับมอบทรัพย์สินจากนิติบุคคล ซึ่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 มาตรา 44 เป็นปัญหาเรื่องของการฟ้องผู้ประกอบการที่เป็นนิติบุคคลจะต้องปรากฏว่า

⁶เรื่องเดียวกัน.

⁷รัฐสภา จุริมาศ, มาตรการทางกฎหมายต่อความไม่ได้มาตรฐานของสินค้า: ศึกษาประเทศสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่น, วารสารวิชาการคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 2561, หน้า 83.[Online]. Available URL: <http://www.niti.ubru.ac.th/ lawjournal/fileuploads/22561.pdf>.

นิติบุคคลนั้นจัดตั้งขึ้นหรือดำเนินธุรกิจโดยไม่สุจริต หรือมีพฤติการณ์หลอกลวงฉ้อฉลผู้บริโภค หรือชักย้ายถ่ายเททรัพย์สิน และนิติบุคคลนั้นต้องมีทรัพย์สินไม่เพียงพอต่อการชำระหนี้ โดยมีเงื่อนไขว่าให้ศาลมีอำนาจพิพากษาให้ผู้ถือหุ้นหรือบุคคลที่มีอำนาจดำเนินงานแทนต้องรับผิดชอบเมื่อบริษัทมีทรัพย์สินไม่เพียงพอต่อการชำระหนี้เท่านั้น ย่อมเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ถือหุ้นหรือผู้ที่มีอำนาจดำเนินงานแทนดำเนินการโดยทุจริต หรือผู้รับมอบทรัพย์สินจากนิติบุคคลเกี่ยวข้องทั้งหมด ซึ่งเป็นผู้ที่ได้กระทำการไม่สุจริต และมีพฤติการณ์ฉ้อฉลหลอกลวงผู้บริโภคหลุดพ้นจากความรับผิดชอบผู้บริโภค อีกทั้ง มาตรา 44 ยังขาดหลักเกณฑ์ซึ่งเป็นหลักในการตรวจสอบทรัพย์สินของนิติบุคคลว่ามีนิติบุคคลมีทรัพย์สินไม่พอชำระหนี้ ซึ่งการตรวจสอบนี้เป็นภาระของผู้บริโภคในการพิสูจน์ ดังนั้นจากหลักเกณฑ์นี้กฎหมายตามมาตรา 44 จึงยังไม่เพียงพอหรือครอบคลุมในการที่จะเรียกให้หุ้นส่วน ผู้ถือหุ้นหรือบุคคลที่มีอำนาจควบคุมการดำเนินงานของนิติบุคคล หรือผู้รับมอบทรัพย์สินจากนิติบุคคลเกี่ยวข้องทั้งหมดซึ่งเป็นผู้ที่ได้กระทำการไม่สุจริตจริงเข้ามามีส่วนรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นกับผู้บริโภค และพิสูจน์การมีทรัพย์สินไม่พอชำระหนี้ของผู้ประกอบธุรกิจ

แต่อย่างไรก็ตาม ในการนำหลักการไม่คำนึงถึงความเป็นนิติบุคคลมาเป็นแนวทางในการเรียกให้บุคคลที่เกี่ยวข้องกับนิติบุคคลเข้ามารับผิดชอบ แต่บทบัญญัติดังกล่าวยังมีปัญหาเกี่ยวกับการเรียกให้บุคคลอื่นหรือผู้รับมอบทรัพย์สินจากนิติบุคคลดังกล่าวเข้ามาเป็นจำเลยร่วม ซึ่งหากนำหลักนำทฤษฎีความรับผิดชอบของผู้ที่มีอำนาจควบคุมมาประกอบการใช้เรียกให้บุคคลธรรมดาที่อยู่เบื้องหลังนิติบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามาร่วมรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้น⁸ อีกทั้งมาตรา 44 เป็นบทบัญญัติในเรื่องการเรียกให้บุคคลที่เกี่ยวข้องทุกคนที่กระทำการไม่สุจริตเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบ แต่บทบัญญัตินี้ยังขาดหลักเกณฑ์ในการตรวจสอบทรัพย์สินนิติบุคคลไม่เพียงพอต่อการชำระหนี้ตามฟ้อง เพราะสำหรับผู้บริโภคแล้วนั้นไม่ใช่เรื่องง่ายที่ผู้บริโภคทั่วไปจะรับรู้ถึงสถานะทางการเงินของผู้ประกอบธุรกิจและพิสูจน์ให้ศาลเห็นได้ว่า ผู้ประกอบธุรกิจซึ่งเป็นนิติบุคคลนั้นไม่มีทรัพย์สินเพียงพอที่จะชำระหนี้ตามฟ้อง ซึ่งเป็นปัญหาเรื่องของการพิสูจน์ของผู้บริโภคที่เป็นองค์ประกอบที่สำคัญมากในการใช้หลักการไม่คำนึงถึงความเป็นนิติบุคคล ซึ่งกว่าที่ผู้บริโภคจะทราบว่านิติบุคคลนั้นไม่มีทรัพย์สินเพียงพอก็อาจจะทราบเมื่อต้องมีการบังคับคดีซึ่งผ่านช่วงเวลาแห่งการพิจารณาคดีไปแล้ว

จากการศึกษาประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีกฎหมายที่เข้มงวดเกี่ยวกับการดำเนินคดีกับบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในธุรกิจรวมถึงพระราชบัญญัติการฟ้องและการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมและการบังคับใช้กฎหมายที่มีประสิทธิภาพ โดยสหรัฐอเมริกามีหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งมีความเชี่ยวชาญในการดำเนินคดีกับบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในธุรกิจ การประสานงานระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ใน

⁸ รัช บัวพิทักษ์, หลักเจตนานิติบุคคลกับการคุ้มครองผู้บริโภค, [Online]. Available URL: https://library.coj.go.th/pdf-view.html?fid=51341&table=files_biblio.

สหรัฐอเมริกาที่เกี่ยวข้องในการดำเนินคดีกับบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในธุรกิจ และทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิด เพื่อให้แน่ใจว่ามีการดำเนินคดีอย่างมีประสิทธิภาพ⁹

กฎหมายไทยจึงควรที่จะแก้ไขกฎหมาย โดยการนำเอาหลักการไม่คำนึงถึงสภาพนิติบุคคลมาบังคับใช้ในคดีที่ผู้บริโภคนั้นเป็นโจทก์ฟ้องผู้ประกอบการธุรกิจที่เป็นนิติบุคคลนั้น ให้มีเงื่อนไขเพิ่มเติมว่าให้ศาลมีอำนาจเรียกและพิพากษาผู้รับมอบทรัพย์สินจากนิติบุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งหมดดังกล่าว ซึ่งเป็นผู้ที่ได้กระทำการไม่สุจริตจริงเข้ามาเป็นจำเลย หรือในกรณีมีพฤติการณ์ฉ้อฉลหลอกลวงผู้บริโภค ที่มีทรัพย์สินเพียงพอต่อการชำระหนี้เข้ามาร่วมรับผิดชอบกับผู้บริโภค

จากการศึกษาค้นคว้าแนวคิดทฤษฎี และมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1) ปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญากับผู้ประกอบธุรกิจในคดีผู้บริโภค

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 ตามมาตรา 3 ในคำนิยาม “คดีผู้บริโภค” ไม่ได้มีการกำหนดให้คดีผู้บริโภคหมายถึงคดีอาญาที่เกี่ยวข้องเนื่องมาจากการบริโภคสินค้าหรือบริการ จึงเห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติ ดังต่อไปนี้

“ตามมาตรา 3 ได้กำหนดนิยามคำว่า “คดีผู้บริโภค” หมายความว่า

(1) คดีแพ่งและอาญาระหว่างผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคตามกฎหมายอื่นกับผู้ประกอบธุรกิจซึ่งพิพาทกันเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายอื่นเนื่องมาจากการบริโภคสินค้าหรือบริการ ,

(2) คดีแพ่งและอาญาตามกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย,

(3) คดีที่เกี่ยวข้องกับคดีตาม (1) หรือ (2),

(4) คดีที่มีกฎหมายบัญญัติให้ใช้วิธีพิจารณาตามพระราชบัญญัตินี้”

2) ปัญหาความรับผิดชอบในความชำรุดบกพร่องของสินค้าในคดีผู้บริโภค

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 ตามมาตรา 41 บัญญัติกฎหมายและบังคับให้ผู้ประกอบธุรกิจให้ออกหนังสือรับประกันสินค้า จึงเห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติ โดยเพิ่มบทบัญญัติกฎหมายเป็นมาตรา 41/1 ดังนี้

“มาตรา 41/1 ในกรณีความชำรุดบกพร่องของสินค้าตามมาตรา 41 ถ้าเป็นสินค้าที่ต้องมีการจดทะเบียนโอนกรรมสิทธิ์ต่อเจ้าพนักงาน ผู้ประกอบธุรกิจต้องทำเป็นหนังสือสัญญาประกันรับความผิดในความชำรุดบกพร่องของสินค้า”

⁹นิตินันท์ บุรณะเจริญรักษ์, หลักการไม่คำนึงถึงความเป็นนิติบุคคลกับความรับผิดชอบของผู้ถือหุ้น, วารสารรามคำแหงฉบับนิติศาสตร์, หน้า 135. (Online, available URI: <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/lawjournal/article/view/76377/61389>).

3) ปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินคดีกับหุ้นส่วน ผู้ถือหุ้นหรือบุคคลที่มีอำนาจควบคุมการดำเนินงานของนิติบุคคล หรือผู้รับมอบทรัพย์สินจากนิติบุคคล

ผู้ศึกษาเห็นว่าควรได้มีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายมาตรา 44 ให้เหมาะสมกับข้อเท็จจริงและให้ผู้บริโภคได้รับความเป็นธรรมอย่างแท้จริง โดยแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 44 เป็นดังนี้

“มาตรา 44 ในคดีที่ผู้ประกอบธุรกิจซึ่งถูกฟ้องเป็นนิติบุคคล หากข้อเท็จจริงปรากฏว่านิติบุคคลดังกล่าวถูกจัดตั้งขึ้นหรือดำเนินการโดยไม่สุจริต หรือมีพฤติการณ์ฉ้อฉลหลอกลวงผู้บริโภคหรือมีการชักย้ายถ่ายเททรัพย์สินของนิติบุคคลไปเป็นประโยชน์ของบุคคลใดบุคคลหนึ่งและทรัพย์สินของนิติบุคคลไม่เพียงพอต่อการชำระหนี้ตามฟ้อง เมื่อคู่ความร้องขอหรือศาลเห็นสมควรให้ศาลมีอำนาจเรียกหุ้นส่วนหรือบุคคลที่มีอำนาจควบคุมการดำเนินงานของนิติบุคคลหรือผู้รับมอบทรัพย์สินจากนิติบุคคลเกี่ยวข้องทั้งหมดดังกล่าว ซึ่งเป็นผู้ที่ได้กระทำการไม่สุจริตจริงเข้ามาเป็นจำเลยร่วมและมีอำนาจพิพากษาให้บุคคลเหล่านั้นร่วมรับผิดชอบในหนี้ที่นิติบุคคลมีต่อผู้บริโภคได้ด้วย เว้นแต่ผู้นั้นจะพิสูจน์ได้ว่ามิได้มีส่วนรู้เห็นในการกระทำความผิด หรือในกรณีของผู้รับมอบทรัพย์สินนั้นจากนิติบุคคลจะต้องพิสูจน์ได้ว่าตนได้รับทรัพย์สินมาโดยสุจริตและเสียค่าตอบแทน

ผู้รับมอบทรัพย์สินจากนิติบุคคลตามวรรคหนึ่งให้ร่วมรับผิดชอบไม่เกินทรัพย์สินที่ผู้นั้นได้รับจากนิติบุคคลนั้น”

ในส่วนความหมายของคำว่า “ทรัพย์สินไม่พอชำระหนี้” ผู้ศึกษาเห็นว่า กฎหมายควรมีการเพิ่มบทบัญญัติเรื่องข้อสันนิษฐานไว้ดังนี้

“มาตรา 44/1 หากนิติบุคคลมีพฤติการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้ ให้สันนิษฐานว่านิติบุคคลนั้นมีทรัพย์สินไม่เพียงพอชำระหนี้ตามฟ้อง

(1) ภายในสองปีก่อนฟ้องหรือภายหลังที่ได้มีการฟ้องนิติบุคคลให้รับผิดชอบ นิติบุคคลนั้นได้อินไปซึ่งทรัพย์สินของตนก็ดีหรือก่อให้เกิดสิทธิเหนือทรัพย์สินของตนอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี

(2) นิติบุคคลแถลงต่อศาลว่าไม่สามารถชำระหนี้ได้หรือแจ้งให้เจ้าหนี้รายใดรายหนึ่งว่าไม่สามารถชำระหนี้ได้”

เอกสารอ้างอิง

- รัฐสภา จุริมาศ. มาตรการทางกฎหมายต่อความไม่ได้มาตรฐานของสินค้า : ศึกษาประเทศสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่น. วารสารวิชาการคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัย ราชภัฏอุบลราชธานี, 2561. [Online]. Available URL: <http://www.niti.ubru.ac.th/lawjournal/fileuploads/22561.pdf>.
- สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค. สคบ. กับการคุ้มครองผู้บริโภค. นนทบุรี , โรงพิมพ์รุ่งแสงทอง 프린ต์ติ้ง จำกัด, 2562.
- สุทธิพงษ์ โอวาสัทธี. ปัญหาการดำเนินคดีผู้บริโภคกับข้อเท็จจริงที่ไม่เป็นไปตามความมุ่งหมายของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 (ตอนที่ 1). บทความแผนกคดีผู้บริโภคในศาลฎีกา, [Online]. Available URL: http://supremecourt.or.th/storage/article_pdf.
- สุขุม สุภณิตย์. คำอธิบายพัฒนาการของกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคของไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554.
- อักรเดช มณีภาค. กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคและวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค. พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยจันทร์เกษม, 2565.
- เอื้อน ขุนแก้ว. คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค. พิมพ์ครั้งที่ 6. บริษัท กรุงสยาม พับลิชชิ่ง จำกัด, 2566.